

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.REDACCIÓ: Manacor: Amador, 3.
Palma, sucursal: General Barceló, 1.
Manacor: Ferrer, 5.
ADMINISTRACIÓ: Palma, sucursal: Gral. Barceló, 1.

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiel, Ferrer, 5.—Ca-l'amor Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.
 A Palma: Llibreria d'En Guasch, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar y Fontdevila, Brossa.

Parla En Revenjoli. Escoltan i oiren

Oblada

Se'n haurán de dur una ben regular es paperots i demés faramalla anticlericals perque seguexen entaferrant besties, mentides, calúmnies, barbaridats i infàmies a dreta i esguerra contra tot lo sant i sagrat que les ve devant, derrera i per cada costat. Vaja, idò, si l's-e feym ballar s'encey una estona.

I

GLÒRIES SOCIALISTES: Crims i infàmies de la Comuna de Paris, de 1871.

¡Que'n fan de llàstima es pobres escriguedors de s'Obrer Balear celebrant dia 18 i dia 25 del corrent com un fet gloriósissim s'horrible, s'infame revolució qu'esclata a Paris dia 18 de mars de 1871 ab so nom de *La Commune*, i com uns héroes i benefactors de s'Humanitat aquells esbarts d'exaltats i criminals ferotges que dugueren a cap aquell espantosissim conjunt d'atentats i abominacions contra totes ses lleys divines i humanes, contra tots es drets, contra tot honor i tota decència! ¡Pobres socialistes! Les volem fer es favor de creure que no sabem qui eren es caporals de la Comuna de Paris, ni en que consistí tan infame revolució; si hu sabien, pitjor per ells. ¿Quin nom mereix sa defensa i glorificació des crim i de s'infàmia?

Vejem lo més curt possible que va esser la Comuna de Paris de 1871, i si mereix esser baneida o maleida sa seu memòria per tota persona honrada, sia de ses idees i de sa religió que sia.

Vetassi ses obres qu'hem consultades per escriure tot axò: *Historia Universal* de César Cantú; —*Proceso de la Commune de Paris*, versió castellana de la *Relació de totes ses causes instruides p'els Conseys de Guerra de Versailles*, publicada per I. Lopez a Barcolona l'any 1871; —*Historia del Movimiento Republicano en Europa por Emilio Castelar* (Madrit, 1874) T. IX; —*Histoire de l'Eglise par l'Abbé J. B. Darras, terminée par Mgr. J. Févre* (Paris, 1889), T. XLII; —*Discurso sobre la Historia Universal (continuación del de Bossuet) desde Carlomagno hasta nuestros días por José María Quadrado*. (Barcolona, 1880-1881), t. I i II; —*Los sucesos de España en 1909. Crónica documentada por Salvador Canals* (Madrid, 1910), T. I, p. 209-210.

1

Llevat de la Comuna

Foren ses idees socialistes, molt esteses dins France, que cervells

sensa fre i desvariados anaren sembrant sobre tot durant es sigles XVII i XVIII i que feu esclatar sa primera revolució francesa; prengueren gran forsa durant es reynat de Lluís Felip; les ensayaren a Paris metex l'any 1848; seguiren es seu rebrotament bax de Napoleón III, donant a tals idees gran vol s'associació de feyners, anomenada *La Internacional*, constituida a Londres l'any 1864, estesa a Paris l'any 1865 i tot seguit a ses altres nacions europees i americanes. ¿Que volia *L'Internacional*? Fer «sa revolució social», «arrasarho tot, i reconstruirho tot a sa seu manera». Axò hu confessava es periòdic internacionalista *Progrés de L'Occitania* dia 29 de janer de 1870. Volien constituir un estat social sense govern, ni exèrcit ni religió; volien que tot fos de tots, que negú pogués fer hereu un altre de capital ni de cap eyna; que no hi hagués matrimoni com institució política, religiosa, jurídica i civil; que no hi hagués exèrcits ni fronteres entre nació i nació; volien destruir tota idea de pàtria i de família.—Axò volien ets *internacionalistes*, i si figuraven seguirho ben aviat; axò metex volen es socialistes avuy, i també se figuren que hu obtendrán ben promte ben promte, com mos ho dona per segur s'Obrer Balear dissapte passat.—Pobrets! ¡Que n'han feta i que n'han feta sempre de llàstima es qui somien de desperts!

Aquelles idees tan absurdes, tan criminals, tan sense cap ni peus, qu'encaienten i treyen de pollaguera tants de cervells dins France i fora de France i qu'encara es inmens es mal que fan, foren es llevat de la Comuna de Paris de 1871. Vetassí lo que'n diu un escriptor tan poc sospitos com En Castelar. «Sa majoria des partidaris» de «la Comuna» «se distingien» «pe' sa seu tradició de crims i de violències» (p. 52); «es seus atacs a sa propiedat, a s'estalvi, a n-es trebay acumulat, ses seues injúries i calúmnies a ses classes mitjes,... es seus errors varen dur la Comuna de Paris, i.... estigueren a punt de dur també sa mort, i mort violenta, a sa llibertat i a sa Repùblica» (p. 55); «s'ideal des comunisme pus havia corregut per France com es tuf de sa pesta, i havia viciades i podrides ses conciències» (p. 56).

Aqueys crims, aquixa pesta, aquixa podridura, aquixa mort es lo que glorificaren i posaren dalt es niguls ets escriguedors de s'Obrer Balear i demés socialistes de Ciutat dia 18, 19 i 25 des més passat. ¡Ah malanats! ¡ah desgraciats!

2

Fets qu'ocasionaren la Comuna

Feya estona que francesos i prussians se duyen bandera negra, i espe-

raven una avinentesa per embotonarse. Vacant es trono d'Espanya pe'sa fuya de la reyna D.ª Elisabet dia 30 de setembre de 1868, i cercant es caps-pares de sa revolució qualcú que volgués aquell trono, l'oferiren, entre altres, a n-el princep Leopold de Hohenzollern, parent llunyá del Rey de Prússia, qu'acceptà en principi. Lo qual consideraren es francesos com una provocació de Prússia. Aquell princep acabà per dir a n-es nostros revolucionaris que no anava de res; però's francesos cridaren: ¡Cap a Berlín!

Dia 19 de juriol Napoleón III declara sa guerra a Prússia, ab gran cridatissa de tot France, que no estava preparada per haverles ab sos alemanys, que dins set dies (26 juriol) ja tengueren cinc cents o siccents mil homos a punt d'entrar en campanya, mentres es francesos sols en tenien cent vuitanta mil. I no hi pogueren anar a Berlin es francesos, perque com se'n temeren, dia 3 d'agost varen tenir es prussians dins France, que los derrotaren a Saarbruck, a Wissemburg, a Woerth, a Forbach; i es pobres francesos derrotats s'hagueren de tancar dins Metz; i Napoleon a Sedan, després de quinze hores de combat, se rendex ab cent mil homos, i ets alemanys s'hi prenen 85.000, totes ses benderes, 70 metralladores, 330 canons de campanya i 150 de siti, 10000 cavalls (dia 2 de setembre de 1870). Ets alemanys tenien resolt ferse seues Alsàcia i Lorena: bombetjen Strassburg, sitien Metz, que's va haver de rendir dia 27 de dit més ab sos 173000 homos que hi tenia's general Bazaine ab tot es corresponent material de guerra.

Caygut Napoleon, a Paris proclamen sa República (4 de setembre), pero dia 19 d'aquell més ets alemanys ja foren demunt Paris, i li posaren siti, fent de Versailles es seu corder general; i, estesos per dins France cosos d'exèrcit alemanys, baten es francesos per tot arreu. De Prússia només e-hi havia dins France 800000 homos. De manera qu'ets alemanys ab sos cent vuitanta dies que durà aquella guerra, varen sosténir 150 combats, guanyaren 17 batalles campals (es francesos just una) prengueren 26 plasses fortes, 120 banderes, 6700 canons, 11650 oficials i 363000 soldats. Ab sis mesos la France va perdre 518.866 soldats, axò es, entre morts i ferits, 138.871; i presoners 375.995; i ets alemanys perderen, entre morts i ferits, 117.028 homos, contants'hi 1165 oficials morts a n-es camp de batalla i 3759 oficials ferits.

Proclamada a France sa República, se constitui un Govern de Defensa Nacional; i, com per tot arreu ets alemanys triunfen d'ell, se fa molt impopular, i aqui comensen ets internacionals i tots es republicans més exaltats

a demanar que's constituesca per tot la Comuna, es govern comunista, socialista, com unic remey i medicina infalible per tots aquells mals.

Mentre tant seguia Paris sitiada i bloquetjada p'ets alemanys. Es parisenques bé provaren de rompre's bloquetx; sempre varen haver de tornar entrar batuts i arronsats; i ets alemanys i venguen bombes i més bombes demunt sa gran ciutat! fenthi una destrossa horrorosa i morts per llarc. Comensaren a faltarhi's comedibles; sa fam més horrible s'en ensenyori. A's cap de 130 dies de siti (28 de janer 1871) Paris hagué de capitular, i hi entraren triufants ets alemanys.

S'Assamblea Nacional francesa, reunida a Burdeus, se va arribar a convéncer que no tenien altre remey que conseguir a qualsevol preu sa pau per salvar la France. Fet President des Poder Executiu Mr. Thiers, negocia sa pau ab sos alemanys, que exigiren sa cessió d'Alsàcia i Lorena i cinc mil milions de francs, com indemnisiació des llayt de sa guerra, milions que's francesos havien d'haver entregats dins tres anys, i mentres tant e-hi havia d'haver 80.000 prussians a Paris i 20.000 a Lyon. E-hu era fexuc es sex, pero la France no tengué altre remey que carregarlo-se, i se firmà un armistici (28 de janer, 1871), se suspengueren ses hostilitats per acabar d'arretclar tota sa cosa. Com sa noticia de tals condicions de sa pau s'escampà per tot France, va fer molt mala impressió entre sa gent de poc cervell, sobre tot a Paris; i axò serví admirablement a n-ets internacionals i demés revolucionaris exaltats per fer sa revolució de la Comuna.

3

Sa tempestat se va conquant: primers espetecs

Quant la Pàtria se veia tan horriblement humiliada i avergonyida, ocupantli exèrcits estrangers bona part del seu territori, ¿era hora d'anar a moure cap qüestió interior francesos ab francesos? ¿No imposaven sa dignitat, sa vergonya i es patriotisme s'unió de tots es francesos per salvar la France a punt d'anar a fons, per allunyar d'ella, d'un vent o altre, ets exèrcits estrangers? Es clar que sí; pero com ets *internacionalistes* i tots ets altres exaltats, es d'idees socialistes, ni tenien dignitat, ni vergonya ni patriotisme, perque ses seues idees los ho havien fet perdre, veent qu'allò era sa gran ocasió per implantar es seu sistema de Govern, se feren trons de la Pàtria i de tot. Diguerten qu'aquelles condicions de pau que s'Assamblea de Burdeus i es Poder Executiu havien admesos, eren sa gran traició, sa gran venuda, que en via neguna porien passar. Axò les

donà una forsa immensa dins Paris, aont tot anava desgavellat i fora pollaguer a aquells cinc terribles mesos de siti i de bloquets, aquelles tantes de setmanes de caure bombes i més bombes dalt edificis, per carrers i plasses, fent mil destrosses i morts, aquells 130 dies de combats i descàrregues, de carestia i fretena de comestibles i de fam esveidora. Tot allò dugué dins Paris una exaltació tan feresta, que la gent ja no hi veia de cap bolla, i eren matèria disposta per qualsevol barbaritat. Venia sa noticia d'una derrota des francesos, i en venien cada dia; idò tot d'una ja sortien ets exaltats (i moltissima de gent los creya) qu'era que's generals i majors s'eren venuts a n-ets alemanys, cosa que no succeiria si posaven la Comuna. Sortien ses tropes de Paris a veure si romprien es bloquets d'ets alemanys que tan fort los estrenyien, i havien de recular, batuts i arrosons; idò tot allò succeia perque no pasaven la Comuna, perque no's feya sa revolució social.

Com per defensar la ciutat havien armada la gent, tanta se'n presentava, sense mirar qui era ni qui no era, aviat es Govern va tocar ab ses mans es gran perill que hi havia de que, com manco s'ho pensassen tot fés flamada. Dia 31 d'octubre (1870) i dia 22 de janer (1871) es Comuners assaltaren sa Casa de la Ciutat (*Hôtel-de-ville*), i ab un poc més se'n apoderen. Sa forsa militar i sa Guardia Nacional les pogueren capturar encara.—Pero ells no afuxaven gens, sino que de cada dia reprenien i aumentaven i estenien sa seu organització, servintse de sa circumstància de pertenèixer molts d'ells a sa Guardia Nacional, fent una activíssima propaganda entre's seus companys d'armes. Axí's feren seu gran part de sa Guardia Nacional, que, quant va venir s'estrenyer, en lloc de servir la Pàtria, proclamà sa Revolució.

Firmat dia 28 de janer s'armistici i suspeses ses hostilitats, sa situació de Paris, en lloc de millorar, pitjorà. Els obrers veren que, acabada sa guerra i es siti, ja no tendrien sa subvenció que s'Estat los passava, i que haurien de tornar a fer feyna per menjar. D'altra banda, ses tropes regulars, ab sa suspensió d'hostilitats romangueren casi paralizades, i sa Guardia Nacional, niu de comunistes, sensa desarmar, qu'era lo que havien d'haver fet tot d'una. S'Autoritat Militar tenia en realitat molt poques tropes a ses seues ordes, i s'Autoritat Civil només existia de nom; una gran gentada, casi tots es que tenien que perdre, eren fuyts de Paris per salvar es pellet. —Vengué a afegirse a tot axò sa qüestió comercial, tan immensa, tan trascendental a Paris: sa qüestió des venciments de lletres i pagaments i sa qüestió des lloguers de botigues, que's Govern va haver de resoldre, i no a gust des qui havien de pagar, qu'eren milenars i milenars, ab tant de comerç i botigam com e-hi ha a Paris. Tot axò era llenya p'es foc de sa revolució comunera.

Dia 15 de febrer s'obrí a Vaux-Hall una assamblea de delegats de la Guardia Nacional, i s'anomena una Comissió per fer uns Estatuts provisionals

d'un Comitè Central, Comissió que declará que's dret de tot ciutadà era de tenir un vot y un arma per cumplir es seus devers, i que sa Guardia Nacional havia de substituir ets exèrcits permanents, que may eren estats més que instruments des despotisme i sa ruina del país». Dia 24 de febrer se voten aqueys Estatuts i se constitueix es «Comitè Central», i s'assamblea acorda: 1.er protestar de tot intent des Govern de desarmar sa Guardia Nacional, i que si hu prova, ells se resistirán ab ses armes; 2.n si's prussians tornen entrar a Paris, se tiraran demunt ets invassors; 3.er sa Guardia Nacional no regonex altres caps que's que s'elegesca ella metixa.

Dia 27 de febrer, ab s'escusa de deuantar una bona partida de canons qu'estaven allà ont s'havien de posar es prussians qu'havien de romandre a Paris segons es tractat de pau, es guardies nacionals se'n duen aquells canons demunt Montmartre i els-e posen a punt de desparar.

Dia 7 de mars es periòdic *Le Cri du peuple* diu que tots es Comités de sa Guardia Nacional s'entenen tots i s'han d'aplegar ab sos de sa federació socialista des carrer de la Cordonnerie, axò es, l'*Internacional*.—De manera que's revolucionaris comunistes ja tenien armes i artilleria, i estaven atrinxerats dalt Montmartre, i amenaçaven la ciutat.

Dia 11 de mars una assamblea de quefes de batalló de sa Guardia Nacional se declaren disposts a seguir es «Comitè Central».

Dia 15 de mars es «Comitè Central» ja té casi tanta de forsa dins Paris com s'Estat Major de la Plassa. No es a n-aquest, sino a n-quell que obeix sa major part de sa Guardia Nacional.

Comparexen a Paris axams d'aventurers de tots es països reclutes de totes ses revolucions, missatjers de tots es trastorns. Es camuners envien de Paris missatges a ses principals ciutats de France per que s'hi moguen rebumbaris i s'alsin a n-es metex temps que hu farán es parisenques, i a fi de que no les puga capturar es Poder Executiu, que ab s'Assamblea Nacional, després de s'armistici s'era trasladat a Versailles.

Com se veu, es bony estava a punt d'esclarar.

4

Esclata sa revolució comunista (18 de mars)

Es Govern, apurats tots es medis de suavitat ab sos comuniters, mana dia 17 de mars que ses tropes ocupin Montmartre. L'ocupen dia 18 sa dematinada; pero llavó se'n varen haver de dur tota aquella artilleria a s'altre cap de Paris ab 250 trones de cavalls. Ab axò s'enredaren un poc, i donen temps a n-es batallons de sa Guardia Nacional revolucionaris de Montmartre i Belleville de prendre ses armes. Una multitut immensa, casi tot dones i atlotum, enrevolten es soldats, i s'hi mesclen com-e gropades d'un riu sortit de mare. A uns els insulten, a n-ets altres los amoxen. Aquells soldats estaven desmoralitzats ab tantes derrotes com havien sufri-

des d'ets alemanys, i sa major part tant los era buyt com carregat. Rompudes ses files per aquellas immenses onades de gent, a molts de soldats les se'n duen a l'aire, i o les estemanetjen de mala manera o los se'n duen a tavernes i xibus a engatarlos o a ferne de pitjors. Axí com pore, ses tropes que quedaren sense desfer, se replegen a s'altra banda des riu (Sena), aont encara funcionava's Govern a n-es Ministeris de Negocis Estrangers; pero s'artilleria queda en poder des revolucionaris. Es general en cap Lecompte, separat des soldats ab aquell avalot i confusió espantosa, cau en poder des revolucionaris, i també hi cau un altre general, Thomas. Los s'en duen en gran gatzara, insultants, escupintants, copetjants; i sense formació de causa, a l'acte, li claven a n-En Lecompte deu bales dins el cos, i a n-En Thomas setanta, i, mort, li peguen coses, i a culassades li cruxen ets ossos i en fan una coca. I dia 20 de mars *Le Journal Officiel de la Commune* declarà qu'allò era estat un «acte de justícia popular».

Dia 18 quedaren es revolucionaris senyors de sa plassa de Vendôme, Chateau-d'Eau, des Ministeris i de ses Cases Consistorials. Es Govern se retira a Versailles; crida tots es funcionaris públics i sa Guardia Nacional; pero s'inmensa majoria no compagueren; i s'altra gent tampoc no's va moure per indiferència, per estupidesa. Axí es comuniters quedaren senyors de casi tot Paris, fent tota classe de desbarats.

Es rossos no porien anar p'es carrer callant, perque les prenien per alemanys espies; per axò conversaven fort per que vés la gent qu'eren francesos. Uns quants dies abans de 18 de mars passaven pe'sa plassa de la Bastille, plena de gent, una gran partida de batallons de sa Guardia Nacional; tot era alegria i truy. Un pobre italià sa treu sa llibreta per apuntar es batallons que pasaven, pe'sa curiositat de sabre. Cop en sec se sent una veu: —Axò es un espia prussià! Aquell pobre s'esglaya, diu que no hu es, qu'és italià. Axò serv iper que creguessen més qu'era un espia. Ell futx, l'encaissen, l'apleguen.—Tirafo a n-es riu! crida tothom. Li passen una eorda pe'ses cames i p'es brassos per que no's puga valer, i ipa-plam a n-es riu! Aquell pobret un cop s'afonava, llavó surava; pero aquella multitut, trequada de tigres i panteres, li tiraven pedres, gràpades de grava, flastomies. Dues hores durà aquell suplici horribilíssim, fins que's pobret italià va haver fet es bategot de tot. Axò hu conta En Castellar (p. 73-77).

Axò son ses glòries socialistes que s'Obrer Balear i es socialistes de Ciutat glorificaren dia 18, 19 i 25 des més passat. Axò eren aquells héroes de la Comuna de Paris.

5

La Comuna funcionant a Paris

Dia 23 de mars una gran multitut de gent pacífica, desitjosos d'orde i tranquilitat, se presenten a sa plassa de Vendôme a s'Estat Major de sa Guardia Nacional demandant pau ab s'Assamblea Nacional i ab so Govern;

i sa Guardia fa una descàrrega horrosa contra aquella multitut, i en cauen un sens fi de ferits i de morts; i es Comitè Central llavó va dir, per esplicar es fet, qu'aquella gent eren anats a provocarlos.—Dia 20 de mars aquest mateix Comitè Central ja comensà a posar presa sa gent grossa, no perque estigués complicada en res, sino com penyores, i per fusellarlos si es Govern de Versalles fusellava cap comuniter. Dins ses presons tancaren axí magistrats, jutjes, empleyats, gent rica, s'Arquebisbe de Paris, Mgr. Darboy i una partida de frares i capellans.

Dia 26 de mars foren ses eleccions des Conseyers Municipals que havien de comandar la «Comuna»; dia 28 l'instalaren solemnement a ses Cases Consistorials. Aparentment es «Comitè Central» dexà de comandar, per que hu fessen es «Conseyers» elegits; pero en realitat seguí essent es Poder suprem, es tot.

I no hu volgueu sobre es desbarats que feren: tots es que vos pogeu imaginar. En poriem omplir un llibre. Basta dir qu'aquells comandatarios demostraren es més insolent despreci de tots es drets que la «Comuna» s'havia imposada sa missió de protegir, i en tot i per tot seguiren ses petjades d'aquelles fúries de l'infern, es revolucionaris de l'any 1793, que mataren tants de milenars de persones just perque no eren des seus, i feren tanta destrossa d'edificis i de coses. Si, es reynat de la «Comuna» va esser un enfilay de robos, saqueys, incendis, assassinats, i tota classe de persecusions a n-es que no s'autusamen ab la «Comuna».

A Lyon, a Marsella, a Limoges, a Saint-Etienne hi hagué també proclamació de la «Comuna», pero's Govern e-hu pogué aufegar ab ses tropes i sa gent d'orde, i quedaren es «comuniters» de Paris tot sols. Com tengué la cosa a punt es Govern, comensa dia 2 d'abril s'atac a Paris, que durà fins dia 28 de matx. A n-es «comuniters» sempre les tocà's perdre, si bé, com estaven encastellats dins sa gran ciutat ab grans pertrets de guerra i posicions estratègiques, i se resistien a la desesperada comunitat, varen esser mals de desllorriguer. Aquelles derrotes varen esser sa mort de la «Comuna», perque's quefes que les sufrien, eren acusats tot d'una de «traydors» i de «venuts»; les posaven presos, i o se mataven ells o les mataven ets altres. Es caps-pares de la «Comuna» no's podien veure uns ab altres perque tots volien esser es gallots i tenir sa pella p'es màneç; i, en porer, uns ab altres se feyen s'ebre; uns a altres se declaraven «traydors» i «venuts», i se feyen tot es mal que porien.

Ja que no porien vèncer es Govern, confisquen es bens a n-es Ministres i llavó s'ens des clero, i despuyen i profanen de sa manera més odiosa i sacrilegi esglésies i convents.—Dia 4 d'abril tomen es col·legis des carrer de Lhomond d'es Jesuites, sa casa des Missioners del Sant Esperit, sa des Pares Dominics des carrer de «Jean-de-Beauvais». Es religiosos son maltractats, es mobles fets benes, es cellers i rebosts saquetjats.—Dia 6 d'abril ocupen militarment s'església de

St. Sulpici, invadexen es Seminari, registren ses cases des Caputxins i Germanetes des pobres.—Dia 10 d'abril posen dins sa presó es clero de Montmartre, i declaren «bandejats» tots es capellans.—Dia 16 d'abril saquen s'església de «Saint-Jacques-du-Haut-Pas», es convent «des Oiseaux», s'església de St. Vicens de Paul, i hi planten «clubs» revolucionaris.—Dins es couvent de Piepus troben instruments ortopedics (de fer condrets infants afortunats), i los presenten a n-es públic com instruments de tortura. E-hi troben ossos, i diuen que son de gent que's frares e-hi mataren.—Lo metex fan ab sos esquelets que troben a s'església de St. Llorens.—Profanen també l'església de la «Mare de Deu de les Victòries».—Així se vengen de ses derrotes que sufren en sa defensa de París.

Arribá's matx; es «comunistes» se veuen perduts de tot, i dia 15 calen foc a sa gran casa de Thiers i en fan un claper; dia 16 tomen sa grandiosa columna de «Vendôme», meravellos monument de ses glòries napoleòniques; dia 17 els esplota sa fàbrica de cartutxos des baluart de Rapp, i donen sa culpa a n-es Govern de Versailles.

Dia 21 de matx ses tropes des Gobern forsen sa porta de Saint-Cloud i arriben fins a sa eucuya del «Trocadero».—Dia 23 s'infame Rigault, un des caporals de la «Comuna» treu de sa presó es misser Mr. Chauday, gran republicà, pero persona d'orde i de prestigi; i, sense formació de causa, el fa fusellar ab tres presos més, d'aquells empenyorats just perque no eren revolucionaris, tres pobres gendarmes, pares de familia, que tot d'una pogueren fogir, pero los cassaren com-e feres, fentlos bossins.—Aquell vespre metex entren es «comuners», fets unes fúries, dins es convent de Dominics d'«Arcueil»; treuen defora's frares, i les fusellen allà metex, sense formació de causa.

6

Derrers assassinats des «comunistes».

Com més estrets es veyen es revolucionaris pe'ses tropes des Gobern, més cruels i seuvatges se mostraven. Dia 24 i 25 de matx feren grans mortandats des presos empenyorats, sense cap motiu ni raó. Fusellaren: a) Mr. Bonjean, magistrat, President des Tribunal Suprem, homo rectissim; b) Mgr. Darboy, arquebisbe de París, que no era cap exaltat, sino que sa seu moderació i suavidat el feyen passar per «lliberal»; c) quatre sacerdots de distinció, ministres de s'Arquebisbe; d) una partida de frares Dominics, que les treuen d'una casa-mata dientlos que se'n poren anar, pero llavò los tornen embarriolar, i los arcabusetjen d'un en un fentlos passar per un portalet. Dia 25 de matx un des caps-pares comuners, un tal Ferrer, posa un decret que fusellin 50 presos d'ets «empenyorats». Es botxins només en tenien 35; los ne mancaven 15; se'n van a cercar-ne a un'altra presó, i agafen es 15 que les vengueren devant. Se'n homen tot, fentlos passar p'es mitx

d'una multitud de populacions que's insulta i crida que los matin. Arriben a n-es punt des suplici, tot ple de gentada ferotje; ets oficials no gosen manar foc; pero una cantinera se presenta a cavall, i diu: —«I encara no'ls heu morts? ¡Hala! ¡foc!» Ella metixa ls-e despara's fusell, ets altres los fan cine descàrregues, i seguexen desparant a tots es qui encara's revinglen o's bateguen. Sa multitut qu'enrevolta aquella escena horrible i's qui guayten des balcons i finestres i terrats aplaudexen frenèticament, com si allò fos una gran festa, i llavò se tirendemunt es morts i les trispotetjen...

Axò son ses glòries de la «Comuna» de París. Axò celebraren ets esriguedors de s'«Obrer Balear», i es socialistes de Ciutat es dia 18, 19 i 25 des més passat. Axò son ets «héros» de la «Comuna», es «ciutadans honrats» de que parla s'«Obrer Balear». Aplandi, socialistes!

7

Derrers incendis des communists.

Com se veren perduts de tot ets... «héros» de la «Comuna», resolgueren fer fer flamada a tot París. Axò era sa manera més curta i eficaç, de compondre sa societat, de regenerar sa classe trabayadora i fer sa felicitat des pobres. Aplegaren grans cants d'arts de pólvora, petroli i tota classe de matèries inflamables i explosives i n'ompliren es principals edificis religiosos i civils i es principals carrossers. Dia 26 de matx es general Bergeret, célebre pe'ses seues derrotes com Napoleon I pe'ses seues victories (Castellar, p. 527), se'n va ab so seu Estat Major a ses «Tuilleries» (Teuleres), gradiós, immens palau des grans reys de France, ple de tresors i preciosidats imponderables d'art i de riquesa, i proposa de calarhi foc. Fet i dit, e-hi treginen matèries combustibles i esplosives, barrils de petroli, projectils, granades; e-hu unten tot de petroli, i hi peguen foc per cent bandes, i tot va fer flamada, i no'n romangué més qu'un munt de ruines, de caliu i de cendra.—Devora ses «Tuilleries» e-hi havia'l «Louvre», un altre palau immens de s'antiga monarquia, ab un «Museu» importantissim i una biblioteca de 160,000 volums. Que significava tot axò per aquells... «héros», per aquells «ciutadans honrats de la Comuna»? Lo metex que p'es muls i p'es gorans: absolutament res. Per axo hi calaren foc, i feu flamada tota sa biblioteca; es «Museu» se salvà perque ses tropes des Gobern e-hi varen esser a temps a tayar es foc.—També calaren foc a n-es «Palau Reyal», un temps Presidència ordinària des reys, després des Ducs d'Orleans.—A s'altra banda de riu calaren foc p'es quatre costats a s'inmens edifici des «Ministeri d'Hisenda», a una partida d'edificis des gran carrer de Rivoli, a tot es «carrer reyal», que semblava un riu de plom fus, i ses fatxades de ses cases murs de brases; també feren fer flamada a n-es barri de «Belleville», a ses «Estacions» des ferrocarrils de devora sa plassa de la «Bastilla», que semblaven muntanyes

de pega i alquitrà ablamat. També volgueren calar foc a n-es marxes des riu (Sena): encadenaren una mala fi de barques carregades de polvora i petroli, que no s'encengueren perque sa primera alsà un nívol tan espès de fum qu'ets incendiariis que hi anaven, se varen acubar i hi axamplaren es potons.—També feren fer flamada a s'«Hôtel de la Legió d'Honor», a n-es carrer de Lila i a n-es «Palau de Justícia», aont se salvà milagrosament la Sainte-Chapelle, meravella estupenda de l'art ogival.—També calaren foc a la Seu de París, aquella meravellosa, aquella imponentable basílica de «Notre-Dame» (la Mare de Deu). Gràcies a Deu ses tropes e-hi foren a temps per apagar es foc i salvar aquella glòria de s'arquitectura cristiana.—També pogueren salvar sa gran església de «Sta. Genoveva (el Panteon)», aont es «comuners» havien calat foc. Lo que no pogueren salvar, foren ses «Cases-Consistorials (Hôtel-de-ville); es «comuners» en fer un claper, tapat de cendra i calivera.

Tots aqueys incendis, docents trenta vuit edificis cremats, no foren casuals, sino preparats i dirigits p'es caps-pares de la Comuna. Consten per, escrit casi totes ses ordes qu'ells donaren de fer tal cremadissa.

Dia 28 de matx va esser es derrer dia de la Comuna. Aquell dia s'acabà es foc horrorós que ses tropes hagueren de fer per acabar d'apoderar-se de tots es forts que's comunists tenien. Durà set dies tal batalla, i s'acabatay va esser ferest p'es mitx des carres, per dins ses cases, per terrats, per dalt teulades. Allò sembla un infern: semblansa exacta de lo que's es socialisme, de lo que seria l'mon si's socialisme arribava mai a comandar. Sa descripció qu'En Castellar fa dins sa seu obra (cap. 188-191) d'aquella terrible batalla de set dies ab qu'acabà la Comuna, aborrona, fa alsar pell de galina, acluca'l cor, i fa condamnar i maleir ab tota l'ànima sa memòria d'aquella revolució i d'ets homos que la feren, com una taca, com una abominació, com una ignominià, com una afronta de s'humanitat.

¡I es malanats esriguedors de s'«Obrer Balear», es desgraciats socialistes de Palma la mos presenten com una gloria! ¡Ah malanats! ¡ha desgraciats!

8

Cousequències de la Comuna

Es impossible retreureles totes, tantes i tan ferestes com foren.

Es «comuners» (homos, dones i infants) que ses tropes aplegaren, a uns els-e fusellaren a l'acte d'aplegarlos; a altres els-e formaren causa, i o'ls-e passaren per les armes o els-e varen deportar.

Ets historiadors francesos discuten si foren 10000 o 15000 o 40000 es fusellats sensa formació de causa, a l'acte d'aplegarlos.

Desde 28 de matx (1871) començaren a funcionar 26 Conseys de Guerra. Es presos foren 38000: n'entrengaren 11000 a n-es Tribunals Militars; ets altres, a sa jurisdicció ordinaria, En deportaren 28000 a ses colonies ultramarines; se dictaren 9500

sentencies, 300 foren de pena capital. Es Conseys de Guerra funcionaren nou anys. No's concedí cap amnistia (perdó de pena) fins l'any 1880 (Cannals, p. 209 i 210).

9

Matx que feren es communists

Persones enteses en la materia calcularen ab fonament que cada jornada d'aquella guerra civil de la Comuna costà a la France trenta cinc milions.

¡Quin pic de fava!

Segons es llibre que publicà es Ministeri d'Estat, costà la Comuna de París a France a, entre altres coses, això:

Francs

Reconstrucció d'edificis públics que la Comuna feu malbé:	46.122,030
---	------------

Llyat des tribunals pe'ses causes des communists.	13.000,000
---	------------

Diners que la Comuna va treure des Banc de France i no tornà.	16.695,172
---	------------

Cantitat que s'Estat ha gué de donar a París per mantenir es pobres que va fer la Comuna.	2.600,000
---	-----------

Sumes depositades a ses Caxes de s'Estat i que se'n apoderà la Comuna.	10.392,858
--	------------

Sumen :Francs:	88.810,060
----------------	------------

Llavo hi ha's valor d'ets edificis públics i de particulars, cremats i fets mal-bé, sa destrossa de material de guerra, es molts de robos que's cometren, ses indemniscions que's varen haver de donar causa aquella revolució, sa reconstitució des Registre Civil a París, i moltes altres coses més que 's difícil reduir a nombre; tot lo qual suma *mils de milions* de francs.

10

Axò va esser la Comuna de París

Sí, lo que s'«Obrer Balear» i es socialistes de Ciutat dia 18, 19, i 25 de mars celebraren com una glòria, va esser axo: aquex enfilay ferest, un sens fi de crims, atentats, abominacions, infàmies, robos, vexacions, saquetjos brutors, morts, incendis, torrents de sanc, munts de ruines, de calivera i cendra i *mils de milions* fets mal-bé, axo va esser la Comuna; axo feren aquella traquelada d'infames, polisons i criminals, es caps-pares de la Comuna de París; axo foren ets «héros», es ciutadans honrats de la Comuna: trequelades de lladres, incendiaries i assassins. Axò son ses glòries des socialistes; axò dona de sí es socialisme; axò en porens esperar ses nacions; axò és sa regeneració, sa rehabilitació, sa redenció que an-s pobres pot venir a de part des socialism. Sí, que s'h'mirin es pobres dins aquex miray de la Comuna de París, i vejen si les convé fer costat a n-es socialism.

Si mos som allargats una mica en so descriure ets horrors i infàmies de s'ensay de régime socialista que va fer la Comuna de París, es estat per posar a la vista de tota sa gent senzilla i de bona fe lo que donà de sí 's socialisme aquex vegada que pogué entrar a comandar. Son molts, moltissims que no la conexen gens a n-aquexa història; i convé ferm que sa gent de bé la coneiga, per porerla fregar p'es morros des malanats socialistes, que bravetjen tant de que, si ells entraven, tot e-hu arretgarien. Ses obres desempenyen es mestres.

¡O amics de La Aurora i inimicis de que negú engani es poble senzill! es campaula a n-aquexa història de la Comuna de París que vos acabam de

contar; feysla córrer entre 's poble, entre sa classe trebayadora, tan esplotada i enganada pe'ses prèdiques socialistes. Mostraulosh a n-aquex miray. Dins ell se veu ben bé lo qu'es es socialisme, lo que porem esperar d'ell, aont mos duria si arribava a entrar.

Es socialistes diuen que no volen guerres, sino pau, justicia i germanitat. Ido bé, la Comuna de Paris, qu'ells donen com una gran glòria des seu partit, no va esser més que una guerra civil de francesos ab francesos i de *comuners* ab *comuners*, i un enfilay de crims, robar, calar foc i matar. Axo es sa pau, sa justici i sa germanitat que porem esperar des socialisme.

Es socialistes diuen qu'ells venen a redimir sa classe trebayadora sa clas se pobre. ¿Que va fer la Comuna p'es treabayadors, p'es pobres? Va causar sa mort de milenars de treabayadors, de milenars de pobres, i va aumentar espantosament es pobres. *Dos milions sicens mil francs* va haver de donar s'Estat per mantenir tot d'una sa gran partida de pobres que va fer la Comuna, que los deixà com un jone de fuyes, senza res aont caure morts! Aquelles conveniences i no altres poren esperar des socialism es pobres, sa classe trebayadora!

II

Pe'sanimalot pudent.

Amics molt benvolguts mos diuen que'l dexem anar a n-aquex animalet, perque es donarli massa importància anarlo a rebatre; pero altres amics, també estimadíssims, mos diauen que sí, que li hem de donar empesa, tota vegada que *La Aurora* ha empresa sa tasca de rebatre's paperots anticlericals, i qu'aquell animalet ben sovint e-hu es a la declarada, i pega a n-es Clero ab un odi i una mala fe tan grossa com ets altres paperots «El Ideal», «Obrero Balear», i s'in-Justicia».

Uns i altres amics tenen sa seu part de raó; pero's segons en tenen una mica més, i per axo qualche cosa li haurem de dir a s'«animalot pudent», axo si, tot lo curt possible.

1.

A D. Bernat Sastre i Pascual.

Aquest senyor se diu «Director i Administrador» des paperot pudent, i tracta de contestarmos, ab casi dues planes de prosa baldrumera.

Comensam per donarli les gràcies perque mos copia s'article que li dedicarem dia 18 de mars. Axo mos anà molt bé, perque mos va fer sa propaganda. Que seguesca fent lo metex ab tot lo altre qu'anirem dient d'ell, si Deu ho vol i Maria.

Diu qu'En Revenjoli es una *hiena* perque no respecta «sa memoria» d'En Ferrer i Guardia, tractantlo de «Capità de lladres, incendiari i assassins». —Tenga en conte'l senyor Sastre que may hem parlat d'En Ferrer, en no esser per contestar a n-es paperots anticlericals que'l mos presenten com un heroe i una víctima innocent d'En Maura i des clericals. Es dia qu'ells s'aturin de parlarne ab revolteries de covart, sino tot dret, sense cap voltereta.

Diu el Sr. Sastre que, si ha publicades denúncies contra sacerdots qu'han resultat falses, «may sa redacció ha negat s'apoyo per desenmascarar», es denunciant. Lo qu'ha fet es paperot, sempre que s'es vist agafat en mentida pe'sa seu lleujerosa i poc cervell en acullir imputacions greusimes contra qualsevol persona, —es estat desdirse, ablanir la partida i tirar sa somada demunt s'indecent denunciant, qu'ell havia acollit ab bon amor. Si no hu haguès fet 'axi, se'n

erivim noltros. En canvi, se veu que 'n donam de gust a n-es que noltros volem, a n-es «clericals», a n-ets amics de l'Esglesia i de sa Religió, com se pot coletgir p'es gran augment de suscripció que tenim cada més.

Diu el Sr. Sastre que's «Manacor» que firmava aquell article brutissim, fetxat a «Manacor» dia 7 de mars i que'l publicà s'animalot pudent dia 11, desfigurant pornograficant es nostre estil, —es una invenció de s'animalot, que no existex. ¿E-hu veu el Sr. Sastre com no se'n poren fiar des seu paperot? Una vegada que hem cregut que deya ver, ell metex confessa que mos enganá. No'l creuem pus de cap paraula que diga.

Diu el Sr. Sastre qu'un cert «proprietari se presenta» una vegada «a n-es Vicari General en sa cota, es capell de teula i es calsons que «havia usurpats» a un capellà, i que «don Toni Maria li digué qu'havia fet molt mal de returarse tals prenides i li prohibi escampás es fet, ja que de lo contrari dexaria d'esser catolic». Es completament fals tot axo; es una solemne mentida que may negú se sia presentat a s'actual Vicari General «ab sa cota, capell de teula i es calsons» de cap capellà; es una solemne mentida que may es Vicari General actual haja dit a negú que «dexaria d'esser catolic» si escampa va tal o qual noticia de cap capellà. —E-hu recordam que s'animalot pudent a n-es seu dia escampá tot axo; pero tan fals i mentida era llavo com ara.

Diu el Sr. Sastre que «a-cap individuo de sa seuva familia, per impulsa, li han tirat petardos». —Si, pero en canvi a un germà seu el varen haver de processar i condamnar per estafador. De manera que a n-el Sr. Sastre li toca un bon callar i no está gens a n-es cas d'anar a retreure, com una deshonra, si un criminal, vil i covart, va cometre s'atentat d'anar a posar un petart a sa casa de qualcú, sens dupte per venjarse de qualche acte de justicia que li havien hagut d'aplicar.

En quant a lo que diu el Sr. Sastre que d'ell «es periodics» no «han pogut contar historias de cases qu'hey sortia por ni moltas altres coses» que «se calla» per no fer de «bugadera», —contestam que manco han pogut contar, «periodics» ni negú altre, res d'axo de noltros. ¿O no sap el Sr. Sastre que s'úníc «periodic» que's permete «contar» tals «histories de cases qu'hey sortia por», va esser s'in-«Justicia» de dia 28 de matx de rrer, «periodic» que dia 18 de juny, per evitarse una querella criminal que's germans Alcover i Sureda de Manacor li anaven a posar, se va veure obligat a declarar qu'aqueys senyors res havien tengut que veure ab aquella «por», i que no havia sentit a dir may a negú una tal cosa d'ells. —Ara si el Sr. Sastre sostén qu'es ver que dits senyors varen tenir gens de part en fer sortir tal «por» i ab totes ses altres circumstàncies que insinuava s'in-«Justicia» dia 28 matx, —que hu diga el Sr. Sastre, i veurà que de prest l'embolicaran dins una querella criminal. Ses persones dignes per dir coses d'aquestes de cap altra persona, no les diuen ab revolteries de covart, sino tot dret, sense cap voltereta.

Diu el Sr. Sastre que, si ha publicades denúncies contra sacerdots qu'han resultat falses, «may sa redacció ha negat s'apoyo per desenmascarar», es denunciant. Lo qu'ha fet es paperot, sempre que s'es vist agafat en mentida pe'sa seu lleujerosa i poc cervell en acullir imputacions greusimes contra qualsevol persona, —es estat desdirse, ablanir la partida i tirar sa somada demunt s'indecent denunciant, qu'ell havia acollit ab bon amor. Si no hu haguès fet 'axi, se'n

hauria duyt s'aumut p'es cap en forma de querella criminal. Axo es tot es seu merit. ¿No mereix tal volta un nou lletjissim es qui, sense assegurarre bé abans, publica inculpacions greusimes contra personnes, just perque un qualsevol va a contarehi? Axo es lo que fa'es paperot del Sr. Sastre. —Sensa anar més lluny, disapte passat diu que'l P. Recolons, Coremer de la Seu, «predica d'un modo estrany de ses faldes-pantalons», allà ont es públic i notori que no ha dicta ni mitja paraula de tal cosa. De manera que's paperot ment ab tota sa poca alatzxa del mon, atribuint a n-el P. Recolons una cosa que no ha feta, tractant de posarli en ridicul ab insolents bajanades, que donen bé sa mida de sa cultura, de sa decencia i de sa religió des subjecte qu'ha escrites tals falsoedats i tals besties.

El Sr. Sastre tracta En Revenjoli de «embuster» i «calumniador». Lo que no fa es donar cap prova de commentres En Revenjoli sia res d'axo. Qui acusa senza proves, es un baladrer, que fa més llàstima qu'altra cosa.

Diu el Sr. Sastre que's seu paperot «no ha fet po may a nes dignes sacerdots». ¡Ja hi va errat el Sr. Sastre! Es seu paperot no sols «fa po» «a n-es «dignes sacerdots», com en fa sempre una mala llenyo, sino que les fa oy i jitera. «Dignissims sacerdots» fa anys que mos ponyien per que sortissim a donarli ventim, i mos feyen càrrecs perque no l'agapiem. I tant ha arribat a fer, que mos som resolts a donarli tots ets encalsos que siguen del cas. ¡Es paperot del Sr. Sastre! No n'hi ha cap a Mallorca de tots es paperots anticlericals qu'haja dites des clero mallorqui ses infàmies i ses calumnies qu'ha publicades ell. ¡O ja no li recorda a n-el Sr. Sastre que, quant es seu germà estava dins sa presó pe'sa causa d'estafa, es seu paperot acusá 's Clero mallorqui d'un crim tan lletx que ni s'ha d'anomenar, por's paperot l'anomenava ab totes ses lletres, contra tota veritat, alsant una calumnia horroso a n-es Clero de Mallorca?

—Quantes de vegades aquex paperot s'es atrevit a fer càrrecs greusimes i a tractar de qualsevol manera el Rdm. Sr. Bisbe de Mallorca, s'Ungit del Senyor i posat per l'Esperit Sant per regir l'Església de Deu de Mallorca?

Cap n'hi ha hagut de paperot anticlerical nostre qu'haja tractat ab tan poc respecte i ab tanta d'insolència l'bisbe de Mallorca com es paperot del Sr. Sastre. ¡Deu nostre Senyor le hi perdón perque no sap que s'metjenca!

El Sr. Sastre mos vé a dir si noltros «feym negoci» ab so «diccionari». No hi voldria part el Sr. Sastre en tal «negoci». ¡Sap el Sr. Sastre que negú mos haja donada cap cantitat, s'Estat ni particulars, per fer tal obra? —Se vol posar al devant el Sr. Sastre de lo que hi tenim bestret, senza contarsa feyna que hi tenim feta? Pero ¿que sap el Sr. Sastre de «diccionari» ni de res que s'hi assemblí, per anarseni a afiscar? Que parli de lo que entén, i no trevelerà tant.

Diu el Sr. Sastre que no li «espolarem sa murta» «cara alta i en valentia», «sino a lo covart», «ferintlo a traició i per derrera».

Aquest escrit d'avuy i es que de dicàrem «a s'animalot pudent dia 18 de mars, son una prova de que l'envesit «cara alta i ab valentia», i que nol «ferim a traició» ni «per derrera», sino per devant i p'es costats, i per tot alla ont se dexa arribar.

Finalment, el Sr. Sastre parla de «sa desvergonya d'aquest homo», i d'un tipo que may ha conegut s'hompare ni sa mare», i d'un «descarat i no-ningú». ¿Qui es aquex, Sr. Sas-

tre? Veyam, anomenau lo p'es seu nom i llinatje, i llavo en parlarem d'aprop. ¡Aqu veurem si sou valent o quel!

2

Mentides i insolències contra 'l P. Recolons

Tot Palma hu sap qu' aquest celosissim i respectabilissim fiy de St. Ignaci i honor de sa trona cristiana no ha ditamitja paraula, ab cap de ses seues prediges eloquèntissimes, de sa moda de ses faldes-pantalons. Ido bé, s'animalot pudent dissipat passat posa un enfilay de gloses aygordenteres dient per activa i per passiva qu'aquell P. Jesuita «l'ha pegada» per predicar contra aquella moda estrafolària. I du s'animalot pudent sa seuva poca alatzxa fins a s'estrem de dir que 'l «Pare Recolons», «sempre va desfressat», «com si fossem derrers dies», «no respectant sa corema». I acaba dient a ses al-lotes: «Dexau anar En Recolons». ¡Axo es es respecte que té s'animalot pudent a sa Cátedra de l'Esperit Sant i a s'habít sagrat de la Companyia de Jesús. —Pero ¿que s'poren esperar d'un animalot pudent? més qu'animades i pudors d'aquelles qu'entabanan?

3.

Mentides de s'animalot pudent.

N' amollà un ratx dia 18 de mars sobre's Germans de ses Escoles Cristianes de Sóller i sobre 'l Rt. Sr. Ecònom de sa metixa vila.

I lo bo es que qui la pega contra aquells Relligiosos, es un que tenia un fiy qu'anava a s'escola de franc qu'aqueys Germans tenen a Sóller. Ells li ensenyaven s'al-lot, i ell en justa correspondencia envia calumnies contra ell's a s'animalot pudent. ¡No es ver qu'es ben... digne tot axo?

Es Germans aquells exorten ets al-lots a tenir tots es metex «Devocionari» per poner dir i cantar ple-gats ses oracions; i, per facilitar s'adquisició de tal «Devocionari», ell s'en tenen, i les venen sense cap recàrcer. ¡E-hi ha res lletx en tot axo? —Pero se'n vé aquell pare, i du que's Germans obliguen ets al-lots a comprarlos tal devocionari; i perque ell no'l volgué comprar, «es seu fiy va esser víctima do s'odi» d'es Germans, que «li feyen fer creus en terra ab sa llenyo demunt gargays i mil porquieries consemblants»; i qu'un des Germans li deya: «Ton pare es un miserable que no té coranta céntims p'es Devocionari», i que llevó el feya estar agenoyat i brassos en creu.

De tot axo no hi ha cap paraula vera: ni es ver que's Germans «obliguin», sino que just aconseyen, que comprin tal «Devocionari», ni es ver que imposassen tals càstics a s'atlot, ni que cap Germà li digués may tal cosa de son pare. —Lo que hi ha qu'aquest al-lot deya que tal «Devocionari» ne servia, ni importava sobre'l ni sobre res de s'Evangeli, segons li deya son pare, i que son pare hu faria posar demunt s'animalot pudent. Per axo i per altres insolències i malcriades es Germans el varen haver de castigar qualche mica. —Noltros lo que trobam mal fet des Germans, que no l'enjegassen abans de pusrasons. Un subjecte axi no'l deuen haver d'admetre ni aguantar a cap escola católica, ni gratuita ni pagada.

També diu aquell «pare» que's Germans insultaven es seu al-lot perque no los presentava ses «bulles» i que per axo les tractaven de «misérables». —Tot axo també es fals. Es Germans tot lo més que feren, expli-cant sa Doctrina Cristiana, va esser

dir que, per menjar carn en divenres, era precis tenir ses bulles de la «creuada» i de «carn».

També diu aquell «pare» que's Germans, per comprar «un plomero», pe's'escola, «demanaren» a n-ets al-lots «un real per barba», i que axí «feren deu pessetes redones per un plomero que no l'han vist ni esperan-ses». — Es un altre ratx de mentides. Lo ver es que's Germans «demanaren» a n-ets al-lots «si volien donar» cinc céntims «perhom» per un plomer pe's'escola. Ets al-lots entre tots fe-ren uns sis reials, i es plomer costà dues pessetes, i a s'escola'l tingueren desd'aquell moment. Es qui no le hi ha vist, es que no hi es anat a mario.

En quant a lo que diu s'animalot pudent sobre haver el Sr. Econom de Sóller enjegat un escolanet i no haver enjegat un cantadoret del chor, es seus motius tenia el Rt. Sr. Econom per obrar axí com obrá, i no té cap dret s'animalot pudent d'anars'hi afi-car. ¿Qui es ell per anar a posar sa seuva dita en ses coses des govern de sa Parroquia de Sóller ni de cap altra banda? ¿Qui l'ha fet a s'animalot pudent jutje ni mestre de Economs? — A bon gat encomanariem es formatje! ¿Com no hu veys jo animalot pu-dent! que ni per mestre de porquers ni de merdacaners serviu? — Com no hu veys que només sou bo per fer animalades i pudor d'aquella més ta-liquina?

III

En Jimenez Moya contra D. Lluís Martí.

E-hi sortí dia 18 de mars, axò sí, sen-se anomenarlo; pero's veia a la llego qu'anava per D. Lluís. Deya qu'es «un anti-lerrouxista rabiós» que capileva per Ciutat, «que va esser solidari entusiasta», i que «se treu es carcabòs eridan, visca En Ferrer! i llavo se'n va p'es Born de brasset ab En Revenjoli, «aqueix covart» qu'ha dit centenars de vegades ab lletres de mol-lo a n-En Ferrer: «capità de lladres i assassins».

Es ben ver que D. Lluís Martí té's bon gust d'esser contrari d'En Lerroux, i també tengué's bon gust d'esser «sol-diari entusiasta». En tal concepte, pe's entusiasme que demostrava D. Lluís per Catalunya i per Mallorca i pe'sa nostra llenyo estimadíssima i pe'sa nostra tra-dició glòriosa, perque coincidem ab don Lluís en totes aquelles coses, mos consideravem respecte d'aquelles coses cor-relligionaris de D. Lluís, i parlarem moltes de vegades plegats, i mos passat-jarem ab ell diferents pics; «de brasset», may, ni p'es Born, ni fora des Born. Pe-ro axò era abans d'octubre de 1909. Vengué dins aquest més s'aplec de sa «plassa des toros» contra En Maura, aont va prendre part D. Lluís Martí, i tengué's malíssim gust de treure cara p'En Ferrer, «Capità de lladres, incendiari i assassins». May mos ho hauríem pensat que D. Lluís Martí mos fés tal endemesa. Va esser per noltros s'actitud de D. Lluís un desengàn terrible. De llavò ensà no mos hi som passatjats; i ses poquíssimes vegades que mos som vists, es estat just de rampellada, i hem parlat re-de-poquíssim. — De manera qu' es una solemne mentida d'En J. Moya que En Revenjoli, després de eridar don Lluís, Visca En Ferrer! se'n «sia anat» «de brassets» ni sense «brasset» ab don Lluís ni p'es Born ni per cap altra ban-da. En quant a si En Revenjoli es un «covart», i que parli's fet de que fa ja un any que dona ventim a n-En J. Moya, i aquest no li ha sabut contestar may, i des juriol ensà ni fins e-hu prova de con-testarli. Ara qu'En Revenjoli ha tractat centenars de vegades en lletres de mol-lo En Ferrer de «Capità de lladres, incendiari i assassins» i de «gran porc» i «gran ani-mal», es ben ver. ¡I ses vegades que se-guirà tractantlo de lo metex! I ja veure

si hi ha cap republicà tan valent que l'autor a n-En Revenjoli de tractar En Ferrer de tot allò! Encara ha de néixer tal re-publicat!

IV

Ses blasfèmies de N'Azzati.

Es un diputadetxo d'En Lerroux, un italiàningo gatvare, que, des qu'En Blas-ko Ibañez se retirà de sa política activa perque li convenia més sa literatura, va prendre ses esquelles des republicans «blasquistes» de València, tan barbatxos i seuvatxes com es lerrouxistes, qu'avuy se colguen tots ab un llum, son carn i ungla. El feren diputat a s'italianetxo; i, com sa seuva aygordent fa pocs graus ferm, l'homo per fer renou, d'en tant en tant pega foc a sa paissa. S'altra diasa s'hi pegà dins ses Corts metex, dient qu'ell a València tenia més forsa i era més que la «Mare de Deu dels Desamparats» perque hi tenia 20000 vots, i la Mare de Deu just 6000. Tal blasfèmia, tal barbaritat ha mogut un rebumbori entre sa gent de cara i uts de tot Espanya i sobre tot a València, i se son fites funcions de desagravis a moltes de bandes, concorrenthi gran gentada. — A Ciutat se'n fé una a n el Socós dia 24 de mars avespresa, que sa gent no va quebre ni d'un bon tros dins l'església; e-hi acudi's floret de Ciutat.

Clar está que LA AURORA s'adherex ab tot es seu cor a tots aqueys actes de desagravi, sobre tot a n-ets que feren a Ciutat, i que hu tinguem en conte es seus dignissims iniciadors i organisadors, tots amics nostros de l'ànima.

Clar está que LA AURORA protesta ab tot es seu cor, ab totes ses seues forces contra ses blasfèmies de N'Azzati; pero no's contenta amb protestar. Merexem que mos tirin fane pe'sa cara si just protestam, sobre tot es catòlics valencians. Si, tots es qui estimam la Mare de Deu, que dins Espanya encara som s'immensa majoria, hem de fer efectiva sa nostra protesta votant i votant diputats i regidors que siguen sobre tot gent religiosa i honrada i decent. — Ah si tots es que son devots de la Mare de Deu votassen axí com Deu mana! mal any per tots ets Azzatis i per tots ets estrúmbols radicaletxos i anticlericaltxos que bramen contra Deu i totes ses coses de Deu! — Ah si tots es valencians devots de la «Mare de Deu dels Desamparats», que son s'immensa majoria de València, en venir eleccions, obrassen com-e devots de la «Mare de Deu», votassen axí com pertoca que voti un devot de la «Mare de Deu», no hi seria sortit cap vegada diputat N'Azzati, ni hi sortiria pus! — A n-axò haurien de dirigir sa seuva protesta es milenars i milenars de valencians que concorregueren a s'acte de desagravi a la Mare de Deu que feren aquela setmana passada! — Que no hu oblidin es catòlics de València i de fora-València, es de Mallorca i de tot Espanya: es vot es sa gran arma qu'hem de brandar per defensarmos i per envestir! — Després de sa Gràcia de Deu es vot es es tot!

V

Un missatje... embrutat, ¿sabeu?

E-hu es un que una partida de lliure-pensadors, masonetxos i caps-esflorats, de Bèlgica acaben de dirigir a ses Corts Espanyoles, ple de mentides, guitzeries i batzanades, a favor d'aquell gran porc. d'aquell gran brut, capità de lladres, incendiari i assassins, En Ferrer i Guardia. Es Comte de Romanones, President des Congrés, ha tengut es bon sentit de no donarne conte. Es paperot republicanetxo «El Ideal» el publica, i sa veu lo calats per aygo que van aqueys masonots: suposen que sa Nació Espanyola vol desfer sa sentència contra En Ferrer, lo qual es una solemnissima mentida. La Nació Espanyola dona per ben condamnat aquell capità de lladres, incendiari i assassins.

Lo que fa moltes de riyses, es s'igno-

rància feresta d'aqueys masonots o des qui ha traduit es seu cocòrum, que confonen Ginebra ab Gènova, suposant que va esser a Gènova qu'En Calví fé cremar viu En Miquel Servet.

Aqueys masonots son uns mentiderots de tan poca alatzxa que diuen qu'En Ferrer volia sa pau i sa concòrdia i sa llibertat de tothom, allò ont no s'aturava de dir qu'hi havien de matar tots es capitalistes, tots es militars, tots es capellans i frares, que hu havien de destruir tot i fer fer uy a tot, i que ab ses seues escoles no anava de fer bons obrers ni bons empleyats, sino anarquistes convençuts per fer fer flama a tot.

¡Quin mentiderum! ¡quin poc-alatzum! ¡quin masonum! ¡A un'altre porta en do-nen dos!

VI

¡Quina mèna!

«El Ideal» suposa que ses nines que fan sa primera comunió, de tot se cuyen fora de sobre sa Doctrina Cristiana sobre la Sagrada Eucaristia, i que no saben qu' es lo que reben quant combreguen. ¡Quina mèna més grossa i més desenfreida! Pero ¿que sap es paperot republicanetxo de lo que saben o dexen de sobre ses nines que fan sa primera comunió! Si la sabessen tant bé a sa Doctrina ets escrigue-doretxos d'aquex paperot com la saben aquelles nines, no's posarien tan ridícul a cada passa ni amollarien tantes de barba-ridats!

VII

Més val axi

S'in-«Justicia» d'En J. Moya umpl dis-sapte passat sa primera plana ab so retrat d'En Lerroux. Axí al manco només e-hi ha aquex desbarat. Millor seria estat posarhi aquell mot d'orde d'En Lerroux a n-ets seus:

— Robau, calau foc, matau, alsau es vel a ses novícies i abusaue!

VIII

Ja es segur que no es ver

Posa 's paperot d'En J. Moya que ses *Moujés Adoratrius* de Madrid, després d'aprofitar es servici d'una atlota quehi entrà, Sor Perpètua de Jesús, i que, fenthi feyna, e-hi perdé sa salut, ara l'han abreviada contra tota raó i justicia. — No hu diu es paperot lerrouxista? Ja es segur que no es més qu'un ratx de mentides. — Bo está ell per dir ver may, tractante de monjes, frares o capellans! L'hem trobat en mentides massa pices per haverlo de creure de res que diga.

IX

¡Ah gran.... lliberal!

S'in-«Justicia», perque diu que 's confessos de Manacor diuen que 's republicans estan condemnats, amenassa publicar un «petrecol» que diu que té sobre sa Confessió. — Ja deu esser cosa de sentir pe'ses moltes de doyadas, besties i barbaridades que deu dir! I e'st'ha figurat En J. Moya, ferlosne gens de por a n-ets confessos de Manacor ab aquest «petre-col» qu'anuncia? Bé saben ells sa seu obligació de lo qu'han de dir i deixar de dir a n-ets confessionari i fora des confessionari; i cap lliissó han mester de tal lerrouxista assoleyat. — Vol dir ara es confessos ni «llibertat» tendrán de «pen-sar» i de creure que's republicanetxos que potoyen per dins Manacor i fora de Manacor Bramant contra Deu i l'Església son axò, allò altre? — Tot hom ha de tenir llibertat de pensament, i es confessos no n'han de tenir? i Sr. J. Moya, no meneu tan en vençó sa llibertat de pensament d'ets altres! — Dexaumosne una mica a n-ets qui no pensam con vos!

DE TOTES ERBES

Secció local

Aquest temps està com-e pensativol; a n-ets pareixer, no sap qu'ha de fer. A estones plou, però prim i a redols.

Es nostros sementers sembla qu'esperen s'aygo; es blats fan mala cara; ses favores baden bé s'uy i comensen a tenir cremayons; civades i ordis, bé de tot.

Amel-lons per ara en porem estar contents; ets aubarcofers florexen qu'es un gust; ses figueres mos mostren lo que pe'st. Pere es sa gólosia de molts; ses pomeres, pereres i cirerers mos fan pensar en sa fira de Sineu, St. Juan i Sr. Jaume.

A propòsit cols, ara que hi pens: ¿serà cosa qu'aquests fuyes groguenques que's blats tenen, comensin a indicar que los falta s'aliment potàssic? He vist a diferents autors de molta fama, que, quant a una planta cereal li falta tal aliment, se manifesta a n-ets cap de ses fuyes, tornant grogues; i jo'm fuit en que a n-ets culs des formigüers no'n tenen cap de fuya groga. Es lo qu'hem predicat sempre, qu'aquex fogir de sa potassa duria un mal resultat. No direm qu'aquesta malaltia de ses fuyes des blat siga just pe'sa falta de potassa, i pot esser que si; però qu'en part se deu a n-axò, n'estic segur. Tant, que no'm cap dupte que lo que diuen alguns que sa *femada mineral* (que, ben mirat, està més ben dit que química, — lo d'abono no pot anar ni en rodes) ha d'arribar a rebentar o axugar ses terres, vendrà; però no serà per haver posada tal femada, sino per haverla posada malament, prezindint de sa potassa; perque hi ha que tenir en compte que a una terra que li posem femada mineral completa (fosfor, potassa i nitrogeni) i cada cinc o sis anys li donin una bona femada de fums, no tan sols no's cansarà mai, sino que, com més mineral li donaran, més bones anyades farà.

† Lo Rdm. Sr. Fr. Salvador Massot, Bisbe d'Avila i Vicari Apostòlic de Fo-ken, de l'Orde de Predicadors, qu'aquest estiu passat vengué a Manacor, se morí s'altre dia a València. — Deu haja acullida la seuva ànima a la Santa Glòria, i a noltros com serà s'hora. Amén. — Al cel lo vegem!

Dijous passat, a l'església parroquial de

Manacor celebraren actes de desagraví a la Mare de Deu pe'ss blasfèmies qu'amolla s'altre dia dins ses Corts es malenat Azzati. — Demà ets Obrers Catòlics i es Confraries del Roser també desagraviaran la Mare de Deu ab una comunió general es mati a les set i mitja, i a's cap vespres ab sa novena i processó de costum.

ANDREU ALCOVER.

Encara més ensenyances d'una vaga

Fins ara no hem parlat més que de ses ensenyances que n'han de treure ets obrers, de sa vaga de calatravins; pero ¿es que no n'hi ha cap d'ensenyan-sa p'ets amos?

Ja hu crec, i moltes i grosses. — Per veutura no'l's-e diu res es fet de que es seus obrers s'hajen ossociats en sò de resistència i s'entregassen a malanats agitadors socialistes, que respiren p'es seds quatre costats odi a tot patró i a tot orde social estableert? No assetsuaxi homos trebayadors, pares de familia, s'entregan a fer vaga durant deset o devuyt setmanes, consentint patir fam antes de consentir a continuar trebayant ab ses condicions ab que hu feyen. Es fets colectius no s'espliquen atribuintlos a n-ets capricho d'aquest o d'equell altre individuu; sempre tenen sa seu raó suficient en qualche causa real i també colectiva.

Ja sabem que n'hi una de raó general en sa ratxa de descontent de sa classe obrera, provocada per ses maleïdes ensenyances socialistes, pero aquesta raó general no basta per espli-car es fet de que tots o casi tots ets obrers d'una industria se unesquen en societat de resistència a-n-ets patrons i arribin fins a fer una vaga tan enrevisclada.

— No troben ets amos que es del cas fer un poc d'axamen de conciència per veure si de sa seuva part podrán fer qualche cosa per que ets seus obrers trobin més satisfacció en so seu trebay-

Jo no estic en condicions de sobre que es lo que haurien de fer; però no puc menys de creure que qualche cosa podrien i haurien de fer. De cap manera convé que se donin per satisfets ab lo que ells anomanaran sa seu victòria; no'm cap dupte de que aquesta victòria es estada molt cara, i que no'n voldrien una cad'any d'aquestes victòries.

Ets amos no s'han de creure haver complit ab tots es seus devers pagant es jornal a n-es seus obrers, no. Això na basta; es precis que se cuydin de si aquest jornal es suficient per cada un, i fer qualche cosa per aquells que—ja per tenir una família molt nombrosa, ja per malalties o altres cosestènèn necessitats extraordinaries; un bon patró s'ha de cuydar de que'és seus obrers puguen cumplir ab sos seus devers de bons pares de família, de bons cristians, de ciutadans lliures, de trabayadors honests i honrats. Així com es trabayadors han de cooperar a sa prosperitat de sa seu indústria, així també ets amos s'han de preocupar d'es benestar d'ets seus dependents.

Adamés, i concretantmos a sa pretensió obrera d'acursar sa jornada de trebay: així com diguérem qu'ets obrers havien de procurar aumentar es seu valor professional i s'intensitat del seu trebay, així també es patrons devan haver de posar ses seues industries a un nivell tècnic que los permeti il·luminar ab sos seus competidors medianat es millors procediments de derrera creació; i no apellar a jornades de trebay massa llargues i a jornals de fam.

¿Que dirien d'un homo que volgues ara establir una industria de teixits ab telers de llansadora a la mà, quant ara hi ha telers mecànics que basta un homo o una dona per tenir esment a deu o dotze telers? Per porer competir dins sa seu industria, es seus obrers o obrees haurien de trebayar de nit i dia, i encara gonyarien un jornal de deu o quinze cèntims, i encara ell no s'hi feria ric.

D'aquest homo diríem que no té dret a sacrificiar es seus obrers ab condicions de trebay tan dolentes. Idò bé, tot amo d'indústria ha de posar es seus tallers de manera pugui fer es trebay en condicions *humanes*; donant a n-ets seus trabayadors un jornal suficient per sa vida, i trebayant un nombre d'hores que los deixi temps per fer vida de familia, per instruirse, per poder dedicar qualche moment a divertirse bé i honestement. Quants n'hi ha que s'escandalisen en veure qu'un obrer va ben vestit i gasta qualche cosa en divertiments, encara que sien honests? Idò aquests meteixos no's fan conciència de gastar, en luxe i en porros-futes, molt més que lo que necessita un obrer per mantenir sa seu familia.

Tenim idò que ets industrials han de posar es seus tallers i fàbriques a n es nivell tècnic que pertoca, per que es seus obrers no hajen de trebayar massa hores i guanyar poc.

Se creuen ets amos que els es indiferent qu'ets seus obrers visquen bé i estiguuen contents, o visquen miserables i professin odi a n-es seus patrons? Si així hu creuen, estan equivocats. Un obrer ben mantengut i d'esperit alegre i content, fa més feyna i millor; i si ha de manetjar instruments delicats i màquines, produueixen manco destrossa i menys accidents. Shomo deixa un segell personal demunt ses seues obres, i per això sa feyna d'un trabayador d'esperit enmetzinat pe' s'odi, no pot esser feyna tan bona com sa d'un trabayador content des seu amo i de sa seu sort.

Una de ses coses més apropiades per conseguir aquest bon esperit d'es trabayadors d'un taller o fàbrica, es donarlos certa participació ab sos beneficis i en so règim des trebay, constituant lo que's diu un *consey de taller*. Mediante aquesta institució—que ara no es possible donarne una idea acabada—s'obrer sent millor saseua solidaritat ab so seu amo, i adquiereix conciència de que ses millores no se poren obtenir sino poc a poc i segons e-hu permet s'estat de sa seu indústria.

Es precis també no oposarse a qu'ets obrers s'unesquen en societat professional; al contrari, favorir sa seu associació, sense volerhi comandar. Donar subvencions a n-aquestes societats professionals per que fundin escoles de

sa seu indústria; fundar beques de viatge per que ets obrers més trancos i bons atlots vagin a n-es tallers més anomenats a aprendre nous mètodes de trebay.

A's temps de sa vaga, mos pareix haver lletjat que ets amos calatravins feyen ofertes de crear pensions p'ets seus obrers veys; idò això haurien de fer ara, sense vaga, per bon cor, per esperit de justicia; puys s'hom ha de pover viure des seu trebay, no sols quant pot trebayar, sino també i sobre tot quant ja es inútil. Un invàlit d'una guerra es qualche cosa sagrada per una nació; molt més e-hu hauria d'esser encara p'es capital, un invàlit dels trebays.

Es impossible compondre dins un articletxo tot lo que mos pareix qu'haurien de fer es patrons; sense pretenir haver ensat casí s'asunto, direm qu' es precis qu'ets amos estimin molt es seus obrers, considerantlos com una estensió de sa seu familia. Amor, amor de caritat, flor de justicia, axò es lo qu'es necessita!

PETITOV

S'aygo ballant i es canariet parlant.

(continuació)

Mentre tant aquells tres infantos, Na Catalineta, En Juanet i En Miquelet se feyen grans i grans; i negú may havia vists uns nins més agraciats i galanxons, més etxerevits i bons al-lots; i passaven com-e frys d'aquella doneta i aquell homonet que les havien replegats des riu. Estaven just devant ca'l Rey, i jugaven a n-es balcó ab bolletes d'or.

La Reyna véya, goytant per aquell finestró de sa torre aont l'havien tancada iprou que les veja jugar p'es carrer! i sa gran polissarda arribá a sospitarse si serien es tres infants, nets seus, qu'havia tirats a n-es riu.

Sobre tot, aquella polissona crida una fada, i ja li diu:

—A veure si los me llevau des vent, com més prest, millor!

—No tengo ansi, Vossa Reyal Majestat! Será servida!

I ¿que fa aquella fada?

Aprofita un'estona qu'aquella doneta no hi era, i se'n entra a la casa ab sa pala, ab escuses de cercar foc.

—Ave Maria Puríssima! diu aquella mellenga, ab capa de bona cristiana, allá on no hu era gens.

—Concebuda sens mácula! diu Na Catalineta.

—Un caliuet per l'amor de Deu, fiesta meua, estimadeta des meu cor! diu aquella.

—Preniu! diu Na Catalineta.

Pren es caliuet; i, com se'n anava, ja diu sa gran polissarda:

—O Catalineta meua benvolguda, estimadeta des meu cor i de sa meua ànima! Saps que hu éts i que hu éts de garrida! Cap may n'havia vista com tu! i encara hu series més si tenies s'aygo ballant!

—S'aygo ballant! diu En Juanet. Ara metex me n'vatx a cercarlehi!

I ja es partit de d'allá, camina caminarás.

Troba nna vejeta, que li diu:

—Aón vas, Juanet, fiy de rey?

—A cercar s'aygo ballant per una germaneta que tenc qu'ha nom Catalineta.

—Míra, idò, diu aquella vejeta, no deixes aquest camí, i ide d'allá! ide d'allá! trobarás ses cases d'un gigant; fe bo ab sa giganta i trobarás lo que cerques!

—Per amor de Deu sia, germaneta! diu En Juanet.

I de d'allá, camina caminarás. Des cap de set dies troba unes cassetes, hora baxa de tot.

Sur demunt es portal una dona, que, com me veu aquell al-lotó, ja li diu:

—Que cerques per aquí? jo joventet!

—Cerc s'aygo ballant per una germaneta meua qu'ha nom Catalineta, s'al-lota més garrida del mon, si no hi fosseu vos, que encare li gonyau.

—E-hu trobes tu? diu ella, tota satisfeta d'aquella ditada de mel, que la trobá saborosa de tot.

—Si no hu trobava, no hu diria! diu En Juanet. ¿I no'n donarieu un camí per trobar aquixa aygo ditxosa?

—Mira, diu ella, es meu homo la guarda.

—¿Que me deys? diu En Juanet. Si que seré caygut bé, gràcies a Deu!

—¡No hu sé! diu ella; perque ell es gigant, i si te veja, te menjaria.

—¿Que vol dir? diu ell. I Ezra no'm poreu donar posada per aquesta santa nit?

—No res, diu ella, te posaré devall s'escudella des brou, que tenim dalt una represa de sa cambra; i, si Deu ho vol, no s'en temerà per ventura.

Posa En Juanet devall s'escudella des brou demunt sa represa de sa cambra; i, encara no le hi hagué posat, com tac arriba's gigant ab unes passotes de set destres cadiascuna; i no s'aturava de dir:

—Sent olor de carn humana!

—Ja'n menjarem aquesta setmana!

—Sent olor de carn humana!

—Ja'n menjarem, si Deu e-hu mana!

—Qui es passat per aqui? Qui es passat per aqui, dic!

—Vaya callat! deya su dona. No es passat negú més qu'un ase vey!

—I no'n m'has frit? diu es gigant.

—Si, ab col! diu sa dona. Vaya! seute a sa taula i el te treuré!

S'hi seu, i li treu s'asse frit ab col dins una peila com una caldera de tafona.

Es gigant s'hi aborda, i zas zas, ab un instant va haver fetes val Deu; només en quedaren els ossos d'aques asots.

—E-hi ha res pus? diu sa bistiotxa.

Set cossis d'enciam, diu ella.

—Du-los! diu ell.

Les hi du, i zas zas, no li tocaren voreres.

—Amb-e que m'he d'escurar ses dents? diu es gigant.

—Ab sa barra de sa porta, diu ella.

Agafa sa barrota, i rac-a-rac per dins sa bocarra.

—Amb-e que m'he de torcar es morros? demana ell.

—Ab so sarrió, diu ella.

Y agafa es sarrionot, i bones fregades per aquells morrassos!

—S'en va i se tira dalt es llit, i al punt uns roncos que'l sentien de mitja hora lluny.

Sa giganta se colga devora ell; i, com el sent roncar tan granat, agafa sa barra de sa porta, i li anteferra encenay devers es barram, i l'aplega de ple en ple.

—Ay! diu ell! Ay! diu! Qui dimoni es estat que m'ha ferit d'aquixa manera!

—Calla! diu sa giganta, que som estada jo, que somiava que vos prenien s'aygo ballant!

—Qu'han de prendre s'aygo ballant! diu ell. Si som dotze gigants que la gordam, i fins-i-tot dormim ab sos uys badats per que no la mos puguen prendre en via neguna; i per arribar a n-es castell aont la tenim, han de fermar un cap de fil a sa finestrad aquesta cambra; i, si aquell fil fa set quarts de llarc, ab s'altre cap trobarán aquell castell dalt una muntanya: pero llavò aquest castell està tancat, i, per obrirlo han d'afinar sa clau que pertoca.

Es un rest de claus, que n'hi ha trecentes xixanta cinc, una per cada dia de l'any; i, per trobar sa del dia, han de dir tres vegades: —O claveta del dia! ringola-fava-pinyoli-fideu! vina a la maneta mia! ringola-fava-pinyoli-lantia!

Sols axí es possible afinar aquixa clau i obrir sa portassa, i arribar a s'aygo ballant; pero llavò hi som noltros dotze. Figure't ara tu quin possible es que la mos fassen seuvarate a s'aygo-ballant! Pero, sobre tot, me'n has fet de mal amb aquesta tronada! Encén es llum i mrie'm a dins boca, que per mi no m'hi has dexada cap pessa sencera!

Sa giganta encén es llum, li mira dins sa boca, i li va haver tomats set aumuts de dents i set de caxals.

Així com pogué s'arribá a dormir es gigant, i ronca qui ronca.

Ja hu crec qu' En Juanet no li perdé ni una paraula a n-es gigant; i lo endemà, tot d'una qu'aquest se'nva esser nat, surt de devall s'escudella des brou; i fent mil gràcies a sa giganta, ja li ha estret cap a cercar un capdell de fil que tirás set quarts de llarc.

El troba, i ferma un cap a sa finestra de ca's gigant, i ja es partit de d'allà desfent es capdell.

Com el va haver desfet tot, se troba dalt una muntanya devant un grandiós castell, portassa tancada, i es gran rest de claus penjat a una baula. Conta ses claus, i n'hi hagué trecentes xixanta cinc; i ja es partit a dir ab veu ben, estil-lada;

—O claveta del dia!

ringola-fava-pinyoli-fideu!

Vina a la maneta mia!

ringola-fava-pinyoli-lantia!

O claveta del dia!

ringola-fava-pinyoli-fideu!

Vina a la maneta mia!

ringola-fava-pinyoli-lantia!

O claveta del dia!

ringola-fava-pinyoli-fideu!

Vina a la maneta mia!

ringola-fava-pinyoli-lantia!

¿Que me'n direu? Ell tot d'una que hu hagué dit tres vegades, zas una d'aquelles claus se decanta de ses altres. En Juanet l'afica dins es pany, roda, i ja hu crec que obri.

En Juanet s'afica dins es castell, se troba dins un grandiós jardí i a's mitx dalt una columna una redoma ab s'aygo ballant, i entorn es doztes gigantarro, ajugadots pero amb uns uys ben badats.

En Juanet de puntes de puntes s'acosta a sa redoma, li pega grapat, i de puntes de puntes surt des castell i de d'allà com al bala!

Tots ets abres des jardí, tot d'una qu'En Juanet agafà sa redoma, se posen a fer una remor esglayadora.

Es gigantots se desperten, veuen que's han presa s'aygo ballant i que sa portassa està tota esbadellada, e-hi surten a veure qu'es estat alló, i m'afinen ben lluny En Juanet que se'n anava com un estel.

Bé provaren d'encalsarlo, pero !qu'ha-vien d'assolir ells!

En Juanet arriba a ca-seua tot gojós ab s'aygo ballant, que feya's set colors i resplendia com un sol, i no s'aturava mai balla qui te balla dins sa redoma, i enviava unes colors a sa cara de Na Catalineta, que la feyen sa cara més garrida i etsisadera que vos pogueu imaginar.

(acabará)

JORDI DES RECO

Seguex es Quart-Crexent

Sí, seguex, gràcies a